

ŠT. 3 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Bratje! Glejte, skrivnost vam povem: Vsi ne bomo zaspali, vsi pa se bomo spremenili, hipoma, ko bi z očmi trenil, ob poslednji trombi; zapela bo namreč in mrtvi bodo vstali neminljivi, in mi bomo spremenjeni. Zakaj to minljivo si mora nadeti neminljivost in to umrljivo nadeti neumrljivost. Ko pa si bo to minljivo nadelo neminljivost in to umrljivo neumrljivost, takrat se bo spolnila beseda, ki je pisana: »Použita je smrt v zmago.« Smrt, kje je tvoja zmaga? Smrt, kje je tvoje želo? Želo smrti je greh, moč greha pa je postava. Hvala pa Bogu, ki nam daje zmago po našem Gospodu Jezusu Kristusu. (1 Kor 15, 51-57.)

Gospod Jezus Kristus, kralj veličanstva, reši duše vseh vernih umrlih kazni pekla in globokega brezna. Reši jih iz levjega žrela, da jih ne pogoltne pekel, da ne padejo v temo! Vodnik sveti Mihael naj jih privede v večno luč, ki si jo nekoč obljubil Abrahamu in njegovemu rodu. Hvalne darove in prošnje ti prinašamo, o Gospod; ti jih sprejmi za one duše, ki se jih danes spominjamo, naj se preselijo iz smrti v življenje. (Darovanje.)

Iz rōdne kočice.

Krvavi cveti.

(S Slanskega.)

Naše Poohre* je ohranilo do današnjih dni lep šopek najrazličnejših pravljic, tako o povodnih možeh, o izkopanem zvonu, o sojenicah.

Saj že sam črni, razpadli »Hanžburek« izgleda v sedanji pokrajini kot okamenela pravljica iz davno minulih let. A koliko je v ruševinah okrog obeh grajskih stolpov zakopanih povesti iz tistih pradavnih dni, ko je še Luški Vlaslav sedel v bližnji Vlastislavi, ki je v današnjih dneh, žal, že ponemčena, in koval naklepe proti praškemu knezu.

Nekako pred tremi leti sem stal zvečer na vrhu bazaltnih skal, odkoder se daleč naokrog ponosno ozira v ruševine razpadla zibelka gospodov Zajcev, junaškega rodu, ki ga proslavlja naša zgodovina.

Bil je soparen avgustov dan in v avgustu je najsvobodneje zvečer, ko zaide solnce in sede človek lepo med nebo in zemljo.

Pod nogami se mi je širila napol prozorna tančica, zdelo se mi je, da je stkana iz mahu, zlata in zelenja, bilo je, kakor da bi plavale po dolini lahke megle, a visoko nad glavo so se dvigali sivi oblaki — kakor, da bi jate golobov letele počasi po neizmerni šinjini... Kam? Bog sam ve, kam.

Doslej se nisem niti ozrl na starca, ki je sedel na skalnatem izstopu pri štirioglatem stolpu. Na glavi je bil plešast, na čelu je imel gub, kolikor je doli na zelenem polju brazd, ali oči so mu še bile bistre kakor strele in pronikajoče kakor orlov pogled. Telo mu je pokrival vojaški plašč, ki pa je bil raztrgan in iz najslabšega blaga, poleg njega na skali je ležal »prestreljen« klobuk in gosli z dvema strunama so mu bile za družbo.

Hitro sva se seznanila. Imam navado, da govorim s starimi ljudmi na vasi jako rad. Tak dedek človeka dvakrat, trikrat ostro in premeteno pogleda, pri tem se zvito nasmeje in pokima z glavo; nekoliko trenutkov upira oči vate, kakor da bi te hotel »skozi in skozi« pregledati, ali potem ti že zaupa in pove vse.

»Ostajam tu čez noč od pomladi do zime. Hm — kaj zdaj! Toda bili so, gospod, časi, ko bi tu za nobeno ceno ne bil nihče prenočeval, pa če bi mu bili dali Libochoviški grad in vso gosposčino k temu z njim.«

»A zakaj?«

»Pa tega še niste slišali? Ne čudim se, da vprašujete. Vendar mladi v take stvari ne verujejo.«

»Toda radi jih poslušajo, zelo radi.«

Starček je jel z užitkom pripovedovati in po njegovem pripovedovanju sem napisal to povest.

Na Hanžburku je vladal nekdam, pred nekoliko sto leti, vprav kraljevski sijaj. Na dvoru gospodov Zajcev se je zbiralo toliko plemstva kakor na Hradčanih in češki gospodje so pošiljali svoje sinove na Hanžburek, da bi se tu naučili lepega vedenja. Radi tega so postali Zajci nadvse ošabni, s češkim kraljem so imeli stalne boje, z ljudstvom niso bili dobri in tujina jim je bila ljubša od domačega ognjišča. Ako je rekel kralj na Hradčanih: »da,« so odgovorili Zajci na Hanžburku: »né.« Svoje hčere so možili samo

* Dolina reke Ohre, ki se izliva v Labo nasproti Litomeřicam.

z gospodi, ki so imeli svoje prapore. A gospodu Nikolaju je bilc premalo celo praporni grb. Saške in bavarske kneze je najviše cenil, enemu bi bil zelo rad dal svojo hčer. Toda Lucija je že dolgo mislila na mladega Koštjalovca. Gospodu Nikolaju pa niti v sanjah ni prišlo na misel, da bi mu jo dal, ker Koštjalovi nikdar niso mnogo imeli in so morali živeti od tega, kar jim je kot selskim plemičem Gospod Bog na polju podelil.

Na svetu pa je pač tako: kadar se človek zaziblje v najlepše sanje, tedaj se hitro prebudi in vidi pod seboj hladno resničnost. Tudi gospodu Nikolaju se je zgodilo tako. Že je bil določen dan za zaroko, gospod Nikolaj je sklical plemstvo z vseh strani in ženin, sin saškega volilnega kneza, je že prispel v spremstvu vitezov, ker je gospod Nikolaj pripravil za tisti dan bučni turnir in se je na tisoče glav trlo po grajskem dvorišču.

Že zjutraj je prišel k svoji hčeri in ji povedal, da bo od tega dne nevesta gospoda Albrehta Saškega in da se h grbu Zajcev pridruži znak saški.

»Pa če naj bi se, oče, k našemu grbu pridružila tudi cesarska krona, bi moral opustiti to misel,« je rekla trdno in odločno gospodična Lucija. »Ti si se pogajal s Sasi brez mene!«

»Brez tebe, hčerka moja, ker vem, da si očeta poslušala, kar si živa, in da ga poslušáš tudi v trenutku, ko te poviša nad vse češke rodove, tudi nad same Roženberke.«

»A če ne bi poslušala.«

»Pa bi tudi moja hčerka ne mogla biti.«

»Da bi si, očka, upal radi tujca zatajiti svojo lastno kri?«

»Ne govoriva dalje o tem, dete, toda sreče, ki te čaka, ne zametavaj!«

»A če je ne maram?«

Gospod Nikolaj je ostro pogledal svojo hčer, trikrat je spremenil barvo v obličju, ustnice so mu zatrepetale in bilo je, kakor da se ga loteva omotica.

»A komu bi rada dala svojo roko, hčerka moja?«

»Ali me, oče, odkrito vprašuješ?«

»Odkrito, hčerka.«

»Vjeslavu Koštjalovskemu, očka,« je pošepetala gospodična in se zgrudila očetu v naročje.

Toda gospod Nikolaj se ji je na lahko odmaknil.

»Kakor hočeš,« je rekel in zapustil sobo. Njegov glas je zvenel, kakor zveni, kadar piha v januarju veter s Saškega v grajska okna, a oči so se mu svetile kakor dva bliska, ki se križata v črnih oblakih.

Zunaj na dvoru so bile že cele skupine vitezov, a še vedno je vsako minuto oznanjeval glasnikov rog nove in nove goste.

Ko je dospelo solnce nad višine za Budinjem in se je na odru pojavila nevesta v obleki, posuti s samimi biseri in dragimi kameni, so dali glasniki znamenje za pričetek turnirja. Saški knezi so se najprej spustili v boj, gospod ženin je bil prvi med njimi, ali neki neznani vitez je že po prvem spopadu vse po vrsti zmetal s sedla. In tako se je zgodilo vsakemu, ki si je upal za ograjo.

Nevesti so žarela lica kot najboljši škrlat in očesca so se ji svetila kot jutranja zarja, ker je slutila, kdo je neznani vitez, pod katerim se je upognilo že petnajst kopij na prvi mah.

Saški gospodje od sramu niso vedeli, kaj bi napravili, a gospod Nikolaj je sedel tiho, kakor bi ne bilo življenja v njem; samo oči, ki so se pošastno svetile, so javljale, da je v njem življenja kar preveč in da se to življenje vzburja, da prehaja v strašno valovanje, grozeče s poginom vsakomur, kdor bi si upal v vrtnec.

»Nevestin dar, presvetli gospod, ste radi neprijazne usode izgubili, upam pa, da je nevestina roka še vedno vaša,« je rekel gospod Nikolaj po končanem turnirju.

»Z viteško nagrado, oče moj, izročim pogumnemu vitezu tudi svoje srce, pa naj bo kdorkoli.«

»Snemite naličnik, gospod vitez!« je rekel gospod Nikolaj.

Vitez je takoj ubogal; na obličjih vseh se je pojavila groza, z grozo pri nekaterih jeza, pri drugih zavist, pri tretjih zasmeh, a radost le pri malokomu.

Mladi vitez je bil Vjeslav Koštjalovec.

»Moja hčerka vam, hrabri vitez, izroča, z viteško nagrado tudi svoje srce. Privoljujem k temu, ali pod temle pogojem —«

V množici je nastal mir, kakršen vlada v današnjih dneh na tukajšnjem gradu dan za dnem, teden za tednom, leto za letom.

»Odpravite se na pot in s poti mi privedite na verigi živega zmaja, podobnega tistemu, ki mu na Hradčanskem gradu sv. Jurij s kopjem prodira žrelo.«

(Dalje.)

Mirko Kunčič:

Vseh mrtvih dan.

*Tiho sredi božje njive
šepeta cipresa:
»Danes na stežaj odprta
božja so nebesa!«
Duše umrlih romajo
v trumah na gomile.*

*Bele svečke štejejo,
ki so v prst vsadile
njim na čast in v tih spomin
jih roke ljubeče,
solze blagoslavlajo
in spomine davne sreče ...*

Esén:

Mrtvi materi.

*Lilasti podleski
so vzbrsteli
kot žalostni kelihi,
vijoličastobeli.
Zadehteli so po utah
zadnji jasmini —
o mati, ti pa si umrla —
Na jesenski kras
nisi več zrla,
večna ura
odbila ti je čas — — —
Ko sem bil otrok
vodila si me za ročico*

*med dehteče jasmine,
skozi otožne doline, —
nad njimi je cerkviča,
bršljanska Marija Devica.
In govorila si mi,
da v onem bršljanastem domu
stanuje Bog.*

*In varno sredi gorjá
mislim na Bogá,
in na Marijo Devico,
ki te bo, mamica mila,
v nebesih ovenčala.*

I.

Punčke za igrače pridejo žive na svet. V prelepi deželi, kjer dežuje samo ponoči, podnevi pa zmerom sonce sije in kjer ni nikoli mraza. Pod cvetočim grmovjem imajo svoje hišice, v njih so majhne sobe s posteljicami, omaricami, stolčki in drugim pohištvom. Tudi kuhinje z vso opravo so v teh hišicah tako majhne, kakor je punčkam prav. Od hiše do hiše se vijejo srebrne stezice, ob stezicah rastejo jagode, ki leto in dan prežlahtno cveto in še bolj žlahtno zore, kar ni čudo, ko sta v tej prelepi deželi dež in rosa najčistejši malinovec. Iz malinoveca so tudi rožnati oblaki, ki jih od tam včasih veter k nam zanese.

Ker v deželi ni mraza, se sprehajajo punčke po srebrnih stezicah kar v samih srajčkah. Obirajo jagode, ki so kakor bonboni, in pijejo malinovec, da imajo od tega čisto rdeče ustnice. Obiskujejo se v svojih hišicah, kjer si razkazujejo opravo, češejo lase in pripovedujejo novice in sanje.

Res, lepo živijo punčke v svoji deželi in vsaka deklica bi rada pri njih živela, če bi ne bilo v deželi punčk strašne nadloge. Ta nadloga je hudobna čarovnica Punčara, ki vsako leto enkrat punčke obiše. Takrat jim je gorje.

Hudobna čarovnica hodi po deželi in švrka s čarovno šibo po punčkah, ki v strahu bežijo na vse strani. Veliko se jih srečno poskrrije, veliko jih uteče iz dežele k ljudem, ki jih sprejmejo za svoje. Pri njih žive in rastejo naprej, postanejo deklice, hodijo v šole, in ko so čisto velike, so gospodične in gospe.

One, ki jih zadene čarovnična šiba, pa otrpnejo in ne govore več na glas. Če jih je čarovna šiba močno zadela, so čisto trde in negibne. Če jih je manj, imajo še gibljive ude in nekatere celo lahko še oči odpirajo in zapirajo. Vendar si z lastnimi udi ne znajo več pomagati in same se ne morejo premikati.

Otrple punčke čarovnica pobere in odnese v veliko mesto, kjer ima svojo tovarno. Vsako leto jih nabere devetdeset košev. V tovarni so dvorane,

v njih sedijo pri dolgih mizah gospodične, ki so v službi čarovnice Punčare. Gospodične razberejo punčke po velikosti, potem pa vse lepo poravnajo. Počešejo jih, v lase jim vpletejo trakove in operejo in zlikajo jim srajčke. Če so od strahu preveč prebledele, jim lica rdeče namažejo, tej ali oni napravijo novo srajčko, včasih tudi obleko. Nazadnje vložje gospodične vsako v posebno škatlo. Na škatli je zapisano, kakšne vrste punčka je v nji in koliko je vredna, zakaj čarovnica Punčara je pohlepna po denarju in prodaja punčke trgovcem z igračami.

Če bi trgovci vedeli, kako jih dobi, jih morda ne bi pri njej kupovali. Toda kaj, ko ne vedo, čarovnica sama se pa tudi ne izda. Kadar pridejo trgovci k nji, se lepo preobleče in potaji. Vsa sladka in prijazna jim pravi: »Poglejte, gospodje, ali niso res lepe in zlate moje punčke; nikjer na svetu ni lepših!»

Tako govori, da jih draže proda. In ker so punčke res lepe, jih trgovci kupujejo, da jih naprej prodajajo za igrače deklicam. Tudi trgovec iz Ljubljane jih je hodil vsako leto tja kupovat. Jeseni jih je veliko nakupil; pozimi in spomladi jih je največ razprodal in konec poletja mu jih je ostalo že čisto malo.

Pred leti — vaš očka je bil takrat še mlad — je poslovodja ljubljanske trgovine preurejal izložbe za začetek šolskega leta. Pobral je iz njih kopalne obleke, kape, sportno orodje in drugo tako robo, ki se poleti največ prodaja, in razstavil torbe in nahrbtnike za šolarje, pušice, mape, tintnike in čevlje. Eno okno z vederci, lopatami, čolnički, ladjicami in drugimi poletnimi igračami je pustil še neizpremenjeno. Ko so se že šole začele, je pa še to okno preuredil. Postavil je vanj druge igrače in punčke, kolikor jih je od zadnje jeseni ostalo, da bi jih razprodali, preden dobe nove. Ni bilo dosti punčk, a ena je bila vmes posebno velika in lepa. V trgovini so se vsi čudili, da je nihče ne kupi, ko vendar ni bila draga. Veliko punčko je gospod poslovodja postavil v sredo okna med igrače.

Te punčke se je bila šiba čarovnice Punčare prav malo doteknila. Tako malo, da je punčka še zardevala, ker jo je bilo sram, da je v sami srajčki. V oknu je rajši mežala, in če bi mogla, bi bila celó na glas jokala, kadar so stali pred njo ljudje. — Punčke so res ubožice, dokler ne pridejo v roke deklicam, ki jih oblečejo, negujejo in pestujejo, ker vedo, da so punčke žive in da vse razumejo, kar jim pripovedujejo, čeprav same ne morejo gibati in govoriti.

Dolg je bil dan punčki v oknu; nazadnje je vendarle srečno minil. Zvečer je pa ukazal gospod poslovodja, naj ostanejo izložbe zaradi reklame pozno v noč odprte in razsvetljene, kar je bila za punčko sreča.

Tisto noč je priletel nad Ljubljano čarovnik Blagodej. Zagleda pod seboj razsvetljeno mesto in de: »Dolgo me že ni bilo v Ljubljano! Pogledam malo, kako se je kaj ta čas mesto spremenilo!»

Blagodej pristane na Cankarjevem nabrežju in krene po Ribji ulici na Mestni trg. Ozka Ribja ulica je bila sicer prav taka, kakor že pred sto ali dve sto leti, a na Mestnem trgu je Blagodej ostrmel. Res so bile hiše stare, vendar vse prenovljene, trg pa lepo tlakovan in še pozno ponoči sijajno razsvetljen. Trgovine so imele velike nove portale in nekatere celo odprte izložbe. Blagodej se je razgledal in čital imena trgovin. Dobro se mu je zdelo, ko je med novimi našel stara znana imena. Posebno je bil vesel, da še stoji trgovina, kjer mu je bil oče kupil nove čevlje, pipec in konjička, ko sta bila prvokrat v Ljubljani. Zato se je pred njenimi okni dolgo mudil in premišljeval, kako svet čimdalje lepšo robo izdeluje. Nazadnje je stopil k izložbi z igračami in tudi tam vse pazljivo pregledal. (Dalje.)

Pred Miklavžem.

(V šolski sobi.)

Jožek:

Tonček in Pavlek, Andrejček in Ivan, pridite, da vam novico povem!

Tonček:

Kaj pa spet takega, hitro, le hitro, čakanje ni mi po volji nikdar.

Pavlek:

Ne še, počakaj, da torbico snamem, danes je težka, da križ me boli.

Ivan:

Tukaj sem, toda Andrejčka počakaj, brž, ti počasnež, že zadnji si spet!

Andrej (prihlača počasi):

Kaj bo le novega, mar gori voda, dajte mi vendar, neučakanci, mir!

Jožek:

No, pa ste skupaj. Sedajle pa čujte: Videl sem ...

Vsi:

Koga? —

Jožek:

Ugenite sami! ...

Tonček:

Kaj si le videl, mar slugovo mačko ali pa sultana, da jo podi?

Jožek:

Kaj še, vse več in vse več. Ugibajte!

Pavlek:

Daj no, povej in nikar nas ne muči!

Andrej:

Morda veliko medeno potico, kratek, klobase in Bog ve še kaj?

Ivan:

Ta pa le misli, kje bi kaj snedel. Kdo bi ugibal, Jožek, povej!

Jožek:

Miklavža sem videl.

Vsi:

Miklavža? Kje? — Kdaj in kako? —

Jožek:

Sinoči sva z očkom skoz Zvezdo zavila, ogledovala Miklavžev semenj:

vse je svetlo in lučka pri lučki.

Gneča pa taka, da komaj se ganeš.

Očka naenkrat na rahlo pošepne:

»Ali ga vidiš? — Ali ga vidiš? —

To je Miklavž, samo preoblečen, da ga otroci takoj ne spoznajo.«

Ivan:

Pa je zares bil? — Res bil Miklavž? —

Jožek:

Očka je videl, pa sam sem ga videl: ravno je nekaj na stojnici kupil ...

Andrej:

Gotovo bonbonov pa fig, čokolade.

Pavlek:

Vidiš ga, se mu že sline cede.

Ivan:

Koliko starček ima zdaj opravkov. čudno, da koga kedaj ne pozabi.

Tonček (žalosten):

Mama je rekla, naj nič ga ne prosim,

letos bo moral nositi le njej:

moke, krompirja, obutve in drv.

Veste, pri nas je kaj žalostno zdaj,

zmerom nas zebe in večkrat smo lačni,

oče pa dela ne more dobiti.

Pavlek:

Jaz pa sem zadnjič Miklavžu napisal,

da bi rad konja, voziček in stroj,

smučke, drsalke in topel kožušček,

pa sem čez dva dni dobil ta odgovor:

»Letos ne smeš vsega pozeleti,

toliko revežev nima obleke,

zanje skrbeti mora najprej

tvoj sveti Miklavž.«

Jožek:

Jaz bom gotovo imel vsega dosti,

obleke, peciva, potic in igrač,

nič mi ne bodi več žalosten, Tonček,

bova pa malo delila, kajne.

Ivan:

Res sem že večkrat na tole pomislil,

kaj le bogatim nosi Miklavž,

ti pač sami imajo zadosti,

revežem naj bi vse to daroval.

Jožek:
To pa tako je: vsem, kar je pridnih,
vsakemu dela veselje Miklavž!
Misliš, da Peterček ni ga vesel?

Andrej:
Peterček? — Kteri? —

Jožek:
I Peterček z Bleda, prestolonaslednik.

Andrejček:
Mar tudi njemu nosi Miklavž?

Jožek:
Kajpada, če ga le prosi za kaj.

Tonček:
Kaj ga pač prosi?

Andrejček:
Gotovo slaščic in najlepših igrač.

Jožek:
Beži no, beži, ne sodi po sebi.
Tega in onega ima dovolj,
Peterček prosi vse druge stvari:
prosi za mamico in za očeta,
zdravja in sreče da Bog jima dá.

Pavlek:
Potlej pa tudi na nas ne pozabi,
— saj nam nekoč bo dobroten vladar —
prosi za ljudstvo, za lepe te kraje,
naj blagoslov jim nebeški rosi,
prosi miru in prijateljske sloge,
naj kraljevina nam v sreči cveti.

Andrejček:
Če pa takole naš Peterček prosi,
potlej bo vreden, da vlada ko kralj.

Glejte, mi vsi pa nič drugega v mislih
nimamo kakor igrače in jed!

Ivan:
Glejte, zato pa takole bom molil
to še nocoj, preden v posteljo grem:
Sveteц nebeški, otroški prijatelj,
spomni se zopet me kakor doslej,
daj mi bonbončkov, in fig in rožičev,
daj mi obleke in knjig in igrač.

Vsi:
Sveti Miklavž, oj sveti Miklavž!

Ivan:
Vendar, če letos si rajske zaloge
revnejši, bednejši deci odbral,
tega pa, prosim, mi vsaj ne odkloni,
mamici, očku daj svoj blagoslov!

Vsi:
Sveti Miklavž, oj sveti Miklavž!

Ivan:
Prosim za tiste še, ki po jeziku
bratje so mi in jih ljubim nad vse:
daj, da ljubezni jim žarek zasije,
jezo pozabijo, v bratstvu žive!

Vsi:
Sveti Miklavž, oj sveti Miklavž!

Ivan:
Nad Jugoslavijo sonce naj sije,
vlada naj srečno domači ji kralj!
Kralja, kraljico in deco njegovo
Bog naj ohrani v sreči vsekar!

Vsi:
Sveti Miklavž, oj sveti Miklavž!

Jože Krajinar:

Deček zvečer.

*Kadar solnce zlato
daleč skrije se,
deček gleda zvezde,
stega k njim roke:*

*»Jaz bi zvezde trgal,
v zlat jih venec zvil,
ga k zlatarju nesel,
zanj denar dobil.«*

*Deček stega roko,
hrepenečo roko —
pa je previsoko
gori do neba.*

Mirko Kunčič:

Šli nekoč so angeli
preko rožnatih poljan,
da otroku bolnemu
bi ponesli zlatih sanj.

Pa nekje tam sred poljan
sanje izgubili so,
Bogcu dobremu gorje
svoje potožili so.

Božjih lučk — kresnic — poslal
jim je Bogec v tih večer,
da poiskali sanje bi —
našli niso jih nikjer...

Kje so sanje zlate, kje?
Ah, sred rožnatih poljan
božje lučke iščejo
še dandanes jih zaman — — —

Vovk Joža:

Poslednja roža.

Poslednja roža v ortu trepeta,
spomin na dneve tople jo boli.
Tam v vejah droben ptič žgoli
in bolna roža mu zašepeta:

»Preljubi ptiček, prosim te,
seboj na jug ponesi me.
Lahko me skriješ pod perot
in odletiva brž od tod.«

»Ah, revica, ne gre tako.
S perotmi moram plavati
skoz sinji zrak —, ti padla bi
na tla, udarila bi se hudo.«

»Preljubi ptiček, prosim te,
seboj na jug ponesi me.
Lahko me stisneš v krepeljce
z menoj preplavaš dalje vse.«

»Ah, revica, ne gre tako.
Če truden kdaj bom prehudo,
na krepeljcih počival bom,
preveč, preveč te ranil bom.«

»Preljubi ptiček, prosim te,
seboj na jug ponesi me.
Lahko bom v kljunčku ti čepela,
v tople kraje poletela.«

»Ah, revica, ne gre tako.
Jaz s kljunčkom bom oso pot žgolel,
vso pot bom o pomladi pel,
ti padla bi, ojoj, hudo...«

Poslednja roža v ortu zaihti,
iz vej poslednji ptič na jug zleti,
presladko pesem o pomladi ubira
poslednja roža v ortu — umira.

MLADI STRAŽARJI

Marija Grošljeva:

Buči, morje Adrijansko!

Bili smo majhni, pa smo postali veliki, veliki smo, pa hočemo biti večji: pravico imamo, sposobnost in moč.

Mi rastemo, upirajoč na jug hrepeneče oči.

Pozdravljena Soča in morje s teboj, najlepši, najdražji ugrabljeni plen.

Zakaj so te razdelili, pretrgali v dvoje, o, saj je, kot bi razklenili čuječi materini roki v objemu ljubezni.

O, niso se nemo in brezbrizno odrekla naša mlada, navdušena srca, le premlada in prešibka je še sedaj naša pest.

Ko dozori pa v mišicah nam sila, na jug usmeri beli orel krila, boš, morje, naš blesteči cilj.

Zabuči, morje osvobojeno!

Naj se zlije tvoje bučanje z mogočnim, vseobsegajočim klicem mladih stražarjev.

**Naš prapor nosi geslo:
vera, ljubezen, delo.**

Jadran — slovansko morje.

V prvi polovici 7. stol. po Kr. so se naši predniki Slovenci naselili po vsem zapadnem delu Balkanskega polotoka. To seveda ni šlo brez boja. Redki stari prebivalci, ki jih oslABLJENA bizantinska država na kopnem ni mogla ščititi, so popadali v bojih ali pa so se umaknili v samotne gore, pa tudi v utrjena obalna mesta in na otoke, kjer jim je bizantinsko vojno brodovje nudilo pomoč zoper nove sosedo. Kljub temu so Slovenci okoli l. 614 zavzeli in razrušili glavno mesto stare rimske Dalmacije — Salono; prebivalstvo nesrečnega mesta, kar ga je ostalo pri življenju, si je poiskalo zavetja v prazni ogromni palači cesarja Dioklecijana in na ta način utemeljilo novo mesto — Split, čigar jedro je še danes stara cesarska palača. Slovenci so tudi prisilili podjarmljene prebivalce, da so jim služili s svojimi ladjami na roparskih pohodih preko Jadrana, ker sami še niso bili vajeni morja. Tako so l. 642 napadli mesto Lepont (današnja Manfredonijo) v Italiji, a bili so pregnani.

Naslednjih dve sto let sicer ne beremo nič o brodarjenju naših prednikov po Jadranu, gotovo pa so se že takrat udejstvovali na njem kot gusarji, kolikor jih niso pri tem ovirale bizantinske vojne ladje. Bizantinci so namreč prav s pomočjo brodovja obdržali v svoji oblasti še mesta Split, Zader, Trogir in nekatere otoke in so to svojo posest imenovali Dalmacijo, dočim so se večine Italije pa Istre in Hrvatske polastili Franki, ki jim je vladal takrat Karel Veliki. Pod bizantinsko nadoblastjo so bile tudi številne ribiške in mornarske naselbine na otokih ob obali stare Venecije, na katere so se bili zatekli v burnih časih selitve narodov razni begunci. Z ribištvom in trgovino so si opomogli in dobili svoje središče v Benetkah, ki so kmalu sile

lile tudi na nasprotno obalo Jadrana; bogate šume in krepki ljudje so jih mikali — sužnji in les so bili zanje dobičkonosno trgovsko blago. Tedaj se pa postavijo Benečanom v bran slovanski mornarji: Hrvatje, ki so imeli svojo državo od istrske reke Raše dalje na vzhod do dalmatinske Cetine in pa Neretljani, katerih kneževina je obsegala obalo od Cetine proti Neretvi in pa bližnje otoke.

Oboji so neusmiljeno napadali in plenili beneške ladje, ki so vozile ob naši obali ali pa zahtevali od njih odkupnino za svobodno pot. Zato se je ujezil beneški dož Peter Trandenik in šel l. 839 s celim brodovjem nad Hrvate in Neretljane. Vendar se ni maral spustiti v boj, ampak se je rajši mirno pobotal s hrvatskim knezom Mislavom in neretljskim knezom Družakom. Ko se je naslednje le spustil v boj z Neretljani, ga je pa njihov novi knez Ljudit težko porazil. Par let nato je bil ob naši obali mir, ker so se morali Benečani boriti z Arabci ali Saraceni, ki so Bizantincem dali dosti opravka. Uničili so tudi beneško brodovje, vdrli v Jadransko morje in oplenili več mest na laški in naši strani. Prav gori v Kvarneru blizu Lošinja so bili Benečani vnovič tepeni od Saracenov, ki so nato osvojili znano pristanišče Bari v Južni Italiji in začeli oblegati celo Dubrovnik.

Dubrovčanom je poslal mogočni bizantinski cesar Vasilij I. v pomoč svoje brodovje, ki je pregnalo Arabce in nato se je zvezal z nemškim cesarjem Ludovikom, da jih bosta pregnala tudi iz Barija. Ludovik pa sam ni imel mornarice, ampak je poslal dol pred Bari svojega vazala, hrvatskega kneza Domagoja in hrvatski mornarji so v zvezi z Ludovikovimi četami na kopnem osvojili Bari.

Tako se je hrvatska mornarica prvič uveljavila pri večjem vojnem podjetju in baš za Damagoja je postala Benečanom zopet neprijetna. Že pred arabsko vojno je bil šel dož z močnim brodovjem nad Hrvate, a Damagoj se je čutil preslabega in mu je izročil talce ter sklenil mir. Poslej so pa Hrvatje tako brezobzirno napadali beneške ladje, da beneški letopisi Domagoju pravijo »najhujši knez Slovanov« in da so Benečani celo papeža naprosili za posredovanje pri Domagoju. Šele po Domagojevi smrti l. 876 so se razmere zboljšale in z njegovim sinom Iljkom so Benečani sklenili mir in mu obljubili letni davek za to, da bodo smeli svobodno brodariti po Jadranu. Z Neretljani so imeli pa še dosti opravka. Sam dož Peter Kandiano je šel l. 887 že drugič nadnje, a je bil blizu današnje Makarske premagan in ubit. Enako brezuspešna sta bila še dva pohoda njegovega naslednika, dokler niso Benečani sprevideli, da s silo ne opravijo ničesar in so tudi Neretljanom obljubili vsako leto določeno vsoto za prosto brodarjenje ob njihovi obali. Sedaj so šele prenehali prejšnji spopadi in tudi morsko roparstvo; Benečani so v redu plačevali pogojeno vsoto, Hrvatje in Neretljani pa so tudi držali besedo in celih 50 let je vladal v Jadranu najlepši mir, ki je največ koristil baš beneški trgovini.

Medtem so se zgodile važne spremembe s Hrvatsko. Kmalu po Iljkovi smrti so se Hrvatje z bizantinsko pomočjo otresli frankovske nadoblasti in knez Branimir je dosegel okoli l. 880 priznanje svoje neodvisnosti. Še bolj se je povzdignila moč Hrvatske za njegovega drugega naslednika Tomislava (ok. 910—928). Malo prej so se bili naselili v Panonski nižini divji Madžari in v obrambo pred njimi se je pridružila Tomislavovi Primorski Hrvatski doslej samostojna Posavska Hrvatska med Savo in Dravo. Tudi ponosni Bizantinci so iskali zavezništva Hrvatov; bali so se namreč Bolgarov, katerih bojeviti car Simeon je parkrat prodril prav do Carigrada. Zato so izročili Tomislavu v upravo svoja dalmatinska mesta in otoke, tako da je segala njegova oblast od Drave prav v Jadransko morje in opravičeno se je sedaj proglasil za kralja Hrvatov. Njegovo moč na kopnem nam dokazuje njegova zmaga nad Bolgari, o hrvatski pomorski sili pa piše sodobni bizantinski cesar Konstantin Porfirogenit takole: »Niti sagine niti kondure* Hrvatov ne gredo v boj zoper nikogar, razen če jih kdo napade, s takimi ladjami namreč hodijo hrvatski trgovci v luke, ploveč iz kraja v kraj po neretljanski deželi in po dalmatinskem zalivu prav gor do Benetk. Kršćanska Hrvatska more oborožiti 60.000 konjenikov, 100.000 pešcev, 80 sagin in 100 kondur. Na saginah je po 40 mož, a na kondurah po 10 do 20.« Seveda so mišljeni pri tem le vojaki-mornarji, razen teh je bilo na ladjah pa še po 60—100 veslačev, kajti samo z jadrji brez vesel še dolgo niso znali voziti po morju.

Iz cesarjevega pripovedovanja vidimo, da je hrvatska mornarica res obvladala Jadran. Z Benečani je imela redne trgovske zveze, hrvatske ladje so hodile v Benetke, krotile pa tudi morske roparje in skrbele za varnost, kar so morali s plačevanjem davka hrvatskemu vladarju tudi Benečani priznavati. Žal pa ni ostalo dolgo tako.

* Dve vrsti ladij.

»Ubijmo zmaja!«

V spomin na 13. obletnico koroškega plebiscita.

Kakor priča narodna pripovedka, se je v starem času razprostiralo med Vrbskim jezerom in krajem, kjer zdaj stoji Celovec, močvirje in goščava. V goščavi sta gospodarila bivol in neresec. V močvirju pa, ki ga je pokrivala neprodirna megla, je domoval pošasten zmaj ali »lintvern« (iz nemškega: Lindwurm = zmaj). Kdor je zašel v to meglo, ga ni bilo več nazaj. Pogosto je izginito tudi kako govedo od čred, ki so se pasle ob robu goščave.

Vsak dan je bilo bolj jasno: zmaja je treba ubiti! Toda nihče si ni upal nad pošast. Tedaj so se poslužili času razprostiralo med Vrbskim jezerom in krajem, kjer zdaj stoji Celovec, močvirje in goščava. V goščavi sta gospodarila bivol in neresec. V močvirju pa, ki ga je pokrivala neprodirna megla, je domoval pošasten zmaj ali »lintvern« (iz nemškega: Lindwurm = zmaj). Kdor je zašel v to meglo, ga ni bilo več nazaj. Pogosto je izginito tudi kako govedo od čred, ki so se pasle ob robu goščave.

Vsak dan je bilo bolj jasno: zmaja je treba ubiti! Toda nihče si ni upal nad pošast. Tedaj so se poslužili časa razprostiralo med Vrbskim jezerom in krajem, kjer zdaj stoji Celovec, močvirje in goščava. V goščavi sta gospodarila bivol in neresec. V močvirju pa, ki ga je pokrivala neprodirna megla, je domoval pošasten zmaj ali »lintvern« (iz nemškega: Lindwurm = zmaj). Kdor je zašel v to meglo, ga ni bilo več nazaj. Pogosto je izginito tudi kako govedo od čred, ki so se pasle ob robu goščave.

Dežela je bila rešena nevarne pošasti, goščavo so izsekali in močvirje izsušili.

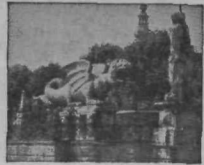
Stari zmaj je mrtev, v Celovcu na Novem trgu so mu postavili kamenit spomenik.

A prišel je na Koroško nov zmaj, in ta je še nevarnejši in pogubonosnejši, nego je bil oni stari. Ta novodobni zmaj na Koroškem je brezobzirno ponemčevanje našega koroškega slovenskega ljudstva. Ta zmaj je zlasti nevaren slovenski mladini. Kajti zmaj ve: če je mladina moja, bo tudi bodoči rod moj! V šolah — potujčevalnicah — davi in duši novodobni koroški zmaj nad 15.000 slovenskih otrok.

15.000 ubogih koroških slovenskih otrok v žrelo nenasitnega nemškega zmaja! O, kdor je res pravi Slovenec, mora pri tem občutiti v svojem srcu bridko bol!

Ko se je končala svetovna vojna leta 1918, smo Slovenci mislili, da je prišel trenotek, ko bomo mogli tega koroškega zmaja ubiti. Slikar gosp. M. Gaspari je naslikal zeleno pošast, zmaja, in pred njim moža, ki z ogromno gorjačo udari zmaja z vso silo po glavi! »Zdaj mora biti zmaja konec!« Slovenci so rekli: »Ubijmo zmaja! Rešimo se iz njegovega smrtonosnega objema! Dovolj nam je že škodoval! Dovolj bodi našega narodnega umiranja! Živeti hočemo! Dovolj smo že izgubili naše lepe zemlje! Na svoji zemlji hočemo biti sami gospodarji! Na naši zemlji tuji rod — naj gost nam bo, a ne gospod!«

Ob koncu svetovne vojne, leta 1918! Žal, bili smo prepočasni! Čakali smo, da si je zmaj opomogel, da je prišel zopet do sape — a potem nam je pokazal zobe in kremplje, in nismo mu mogli iztrgati krivičnega plena. Dne 10. oktobra 1920 je bilo slovenstvo na Koroškem z nemškim zmagajem odločilni boj — in zmaj je zmagal!

Cela Koroška je bila nekoč slovenska. Na Solnograškem še danes pravi ljudstvo Koroški: Slovenska dežela (das Windische Land). A mi ponemčene Koroške nismo terjali zase. Pač pa smo hoteli »nemška« mesta in trge (kakor jih Nemci imenujejo): Borovlje, Železno Kaplo, Pliberk, Velikovec, Grebinj, Celovec, Beljak. Zakaj so ta mesta in ti trgi nemški? Zato, samo zato, ker nam v njih vse Slovence, zlasti vso slovensko deco v nemških otroških vrtcih in v nemških šolah ponemčijo! Če bi se to ne zgodilo, bi bili: Borovlje, Železna Kapla, Pliberk, Grebinj tako slovenski, kot so slovenski Jesenice, Tržič in Kamnik na Gorenjskem. Velikovec bi bil slovenski kot Kranj in slovenski bi bil tudi Celovec. Po večini slovenski bi bil tudi Beljak, ležeč na meji med nemško in slovensko Koroško, a odprt na tri četrtine proti slovenskemu ozemlju in samo na eno četrtino proti nemškemu.

Slovenska deca! Góji živi čut prave slovenske in slovanske bratske vzajemnosti do bratov in sester severno od Karavank, in potem pazi na trenotek, kdaj bo treba zadati odločilni udarce koroškemu zmaju, ki ugonablja naš ubogi narod na Koroškem!

S T R A Ž A R J I P O J O . . .

Pod tem naslovom bomo priobčevali pesmice in proste spise, ki jih dobimo od »Stražarjev«. Ni s tem rečeno, da sta pesem ali spis godna za tisk, da sta pesem ali spis kar že dovršena po obliki in vsebini, o, ne; le veselje hočemo napraviti mladim ljudem, ki se trudijo za lep jezik, da vidijo svoje ime tiskano. Veliko veselje je človeku tiskano ime, še staremu.

D. Marjan - Škofja Loka:

Naši bratje.

*Tam, kjer Trst stoji in pa Gorica,
ne čuje se slovenska govorica,
tam kruti tujci gospodarijo
ter naše brate zatirajo.*

*A prišla bode doba zlata,
ko zmeljemo sovraga,
poteptamo in pomandramo ga,
krutega sovražnika.*

KAPITANOVA POVÊD

Stražarji! Vsak »Stražar« mora vedeti, znati, povedati vsakomur

Začasni poslovnik Pomladka Jadranske straže.

(Dalje.)

Odbor je sklepčen, če je navzoč načelnik ali podnačelnik in vsaj še trije odborniki.

Odbor sklepa z navadno večino.

Načelnik glasuje sam le v primeru enakosti glasov, v teh primerih odločuje njegov glas.

Odbor mora sklicati načelnik k seji vsaj enkrat na mesec. Ako bi tega ne storil, ga skliče lahko glavni poverjenik JS na zavodu. V vsakem slučaju je vabiti k sejam glavnega poverjenika.

Po potrebi povabi načelnik k odborovi seji tudi razredne poverjenike, ki imajo posvetovalni glas v zadevah svojega razreda.

Ako preneha delo kakega odbornika iz kateregakoli vzroka, privzame lahko odbor do prihodnjega občnega zbora kakega drugega člana.

(Dalje.)

V letu, ko sem bil v peti šoli (1905-6), se je med dijaki poljanske gimnazije začelo neko gibanje, o katerem v začetku nismo prav nič vedeli, kam meri. Prišel je tovariš — Očenaš smo mu rekli — v razred, stopil za kateder ter nas začel navduševati za dopisovanje s hrvaškimi tovariši gimnazijci. »Vsak naj si izbere«, je dejal, »peti razred kake hrvaške gimnazije in naj piše kar na razred; odgovor že pride. Imam napisana vsa mesta, kjer so gimnazije.« Jaz sem si izbral Split. Pa pišem. Čez dan in teden dobim prav lepo razglednico s tole vsebino: »Dragi kolego! Molim Te, da mi oprostiš, što Ti nijesam prije odgovorio; ali tome je uzrok, što nijesam imao vremena. Do nekoliko vremena izaći će »Istran«, dakle reci P.-u, da se pobrine za poštarinu, kojom ćemo Vam poslati »Istran«. Neka pošalje novac što prije na blagajnika Ljubića Zaunc, V. r. gimn. Spljet. Piši mi odmah, kako je tamo! Davor!!! Antun Vučinović (Hrvojjna kula), V. r. gimn. Spljet.«

Zakaj sem to napisal? Zato, da tudi vi začnete dopisovati s tovariši po državi. S tem gojite tovarišstvo, prijateljstvo, pobratimstvo, in zgodi se lahko, — kakor se je že, — da se s takim tovarišem snidete že v sivih letih. In pa, kaj veste, kdaj vam taka reč prav, prav pride. — »Vrtec« prav rad posreduje za naslove. Začnite.

Spoštovani g. urednik! Mlade Stražarke na dekliški meščanski šoli v Kočevju se gospodu uredniku prav topla zahvalimo za pozornost za mlado organizacijo P. J. S. v Vašem cenjenem listu. To novost smo navdušeno pozdravile in želimo, da ta oddelek ostane za sporočila Mladih Stražarjev. — Pozdravljamo vse Mlade Stražarje in jim kličemo: Čuvajmo naše morje! — Odbor P. J. S. na dekl. mešč. šoli v Kočevju. — Fundek Hilda, štimec Irena, Radošević Slavica, Matko Katica, Sumperer Berta, Klemenc Marta.

Vsem članom Podmladka Jadranske straže! Razveseljivo uspešni razvoj zamisli Jadranske straže med mladino je stavil Oblastni odbor Jadranske straže v Ljubljani pred težko nalogo, kako objavljati vsemu članstvu pravočasno društvene vesti, a je zahteval od istega tudi, da preskrbi svojemu članstvu primerno čtivo, s katerim bi Pomladkarji spoznavali važnost, lepoto in korist morja. Zato bo odsej tudi v mladinskem mesečniku »Vrtcu« stalna rubrika za naše mlade stražarje, a poleg tega bo Oblastni odbor odnosno njega sekcija za podmladek objavljala v tem listu tudi vse društvene vesti, obvestila itd.

Opozarjamo vse Podmladke na vseh šolah na to dejstvo in jim priporočamo, da vse svoje člane opozorijo na ta mesečnik, da ga po možnosti zase naročijo.

Uredništvo mesečnika samo pa bo šlo Podmladkarjem še dalje na roko s tem, da bo otvorilo tudi posebno rubriko za medsebojno dopisovanje Podmladkarjev raznih sekcij.

Podmladek Jadranske straže kupuje in uporablja le šolske potrebščine, ki se prodajajo v korist Jadranske straže. S tem pomaga vsak član Podmladka samemu sebi, ker bo omogočil odboru čimprejšnjo dosego cilja — zgradnjo lastnega doma na morju.

Čuvajmo naše morje!

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani je izdala: Ing. Drago Mattanovich, Elektrotehnika, I. del, osnove in stroji, v zbirki »Kosmos«. Elektrotehnika je za večino ljudi velika skrivnost, naj si je danes zelo razširjena. Knjiga na preprost način razlaga zakone elektrotehnike in opisuje njeno mnogovrstno uporabo. Cena 80 Din. — Frana Levstika Zbrano delo, V., uredil dr. Anton Slodnjak. Vsak Slovenec, ki mu je količkar za lepoto in bogastvo slovenskega jezika, naj bi pazljivo prečital to knjigo. Cena 85 Din. — Kristian Elster, Sodnikova hiša ob fjordu. Cena vez. 55 Din, broš. 45 Din. Jo van Ammers-Küller, Upornice, vez. 80 Din, kart. 70 Din. Pisateljica je zajela vso zgodovino borbe ženskega spola za osamosvojitve od l. 1848 do 1924, ki jo popisuje naravno, neprisiljeno, živahno in lahko.

Mladinska Matica v Ljubljani:
Bogomir Magajna, Brkonja Čejljustnik. Ilustriral Božidar Jakac. Mi-

slim, da bo vsak, ki bo vzel knjižico v roke, to pravljico kar požiral ne čital in na koncu dejal: »Škoda, da ni nič več.« Kresnice, sestavljal Josip Ribičič, letnik VI. Je to zbirka prav pestrih dogodkov iz domače zgodovine, potopisov po domovini, opisov domačih krajev itd. Stražarji naj bi dobro prebrali članke Čuvajmo naše morje, Po slovenski obali, Podmornica. — Lovci na mikrobe po raznih virih sestavila Marija Kmetova. Venomer je naše telo ogroženo, je v nevarnosti, da ga uničijo razne bolezni, ki jih povzročajo najzahrbtnejši in najzvitnejši sovražniki — bacili, ki so majhna, drobcena, prostemu očesu nevidna bitja. Poiskati in uničiti ta bitja, bi bila velika velika dobrota za človeštvo. Lovce in lov na bacile popisuje ta knjižica. — Za veselo in žalostne čase, besedilo Anice Černejeve, slike izdelal Edo Deržaj. Tudi brez besedila bi mlad človek razumel in užival prelepe slike. — Korič

1. Jutro.
(I. Čampa.)

2. Posetnica.
(Castor & Polux.)

Janez Migic

Kaj je ta mož?

3. Naloga.
(Castor & Polux.)

3	2	1	*4
2	1	3	5
3	2	5	6
1	3	2	1

Črtaj šest številka tako, da dobiš povsod — vodoravno in navpično — enako vsoto.

Rešitev iz 2. številke. 1. Magični križ: vodovod, ilovica, novinar. 2. Odbiralnica: Brez dela ni jela. 3. Bog: Hrabremu pomaga Bog.

Vse tri uganke so prav rešili: Jug Zlatica iz Studencev pri Mariboru; Bohinc Boris in Marjan z Rakeka; Vizjak Alojzij, Ruh Dušan, Avguštin Maks, Tomšič Zlatko in Podobnikar Ivan iz Ljubljane; Tršinar Bogomir iz Most; Janežič Anica, Podbevšek Pavla, Učakar Tončka, Vehovec

Marija, Lovrač Ivanka iz Moravč; Dobrovoljc Ana z Vrhnik; Kurent Valentin iz Belgrada; Verdelj Mira iz Saleka; Slovenc Pepca, Zupan Ivana, Ogorevc Karlina, Plevnik Karlina, Richter Ema, Podvinski Anka, Urek Marija, Vrstovšek Tončka, Volčanjšek Marija, Živič Anka, Petančič Pepca, Medved Kristina, Ogorevc Avgust, Jagodič Jože in Pepca iz Pišec.

Izzreban je bil Kurent Valentin iz Belgrada.

»Vrtec« stane za vse leto Din 15.—, s prilogo »Angelček« Din 20.—. Lastnik »Pripravniki dom« v Ljubljani. — Urednik Vinko Lavrič v Ljubljani, Sv. Petra c. 91. — Uprava »Vrtca« v Ljubljani, Miklošičeva c. 7. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Karel Čeč)